

Jarosław Sokołowski

Struktura organizacyjna Sądu Biskupiego Diecezji Ełckiej w latach 1992-2004

Prawo Kanoniczne : kwartalnik prawnohistoryczny 48/1-2, 135-155

2005

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

KS. JAROSŁAW SOKOŁOWSKI

Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie

STRUKTURA ORGANIZACYJNA SĄDU BISKUPIEGO DIECEZJI EŁCKIEJ W LATACH 1992-2004

Treść: 1. Wprowadzenie. 2. Podstawy historyczno-prawne tworzenia nowych struktur organizacyjnych Diecezji Ełckiej oraz powołania do życia Sądu Biskupiego. 3. Sąd Biskupi a Kuria Diecezjalna w Diecezji Ełckiej. 4. Organizacja Sądu Biskupiego Diecezji Ełckiej. 4.1 Zadanie biskupa diecezjalnego w zorganizowaniu sądu. 4.2. Pierwszy biskup ełcki Wojciech Ziemba. 4.3. Drugi biskup ełcki Edward Samsel. 4.4. Trzeci biskup ełcki Jerzy Mazur, SVD. 4.5. Zestawienie chronologiczne z imienia i nazwiska wszystkich pracowników Sądu Biskupiego Diecezji Ełckiej w latach 1992-2004. 4.5.1. Urząd wikariusza sądowego, czyli oficjała. 4.5.2. Urząd pomocniczego wikariusza sądowego, czyli wiceoficjała. 4.5.3. Urząd sędziego diecezjalnego. 4.5.4. Urząd obrońcy węzła małżeńskiego. 4.5.5. Urząd notariusza. 5. Kompetencje Sądu Biskupiego w Diecezji Ełckiej. 6. Organizacja pracy Sądu Biskupiego. 7. Lokalizacja i czas pracy sądu. 8. Sposób postępowania sądu w sprawach małżeńskich. 8.1. Przygotowywanie i wydawanie wyroków. 9. Słowo podsumowania

1. Wprowadzenie

Biskup diecezjalny w sprawowaniu swej władzy względem powierzonego mu Kościoła partykularnego posługuje się wieloma organami pomocniczymi o charakterze jednoosobowym lub kolegialnym. Wynika to z zasady jedności i podziału władzy w Kościele partykularnym, w myśl której biskup diecezjalny posiadający władzę w diecezji prawodawczą, wykonawczą i sądowniczą w wykonywaniu władzy wykonawczej i sądowniczej posługuje się organami pomocniczymi¹. Do takich pomocniczych instytucji diecezjalnych należą

¹ Por. J. Krukowski, *Struktura kurii diecezjalnej według nowego Kodeksu Prawa Kanonicznego*, w: *Kościół i Prawo*, t. 6, Lublin 1989, s. 43-46; M. Zurowski, *Problem władzy i powierzenia urzędów w Kościele katolickim*, Kraków 1985, s. 112-115.

m.in. Kuria diecezjalna jak również Sąd Biskupi, rozumiany jako zespół osób świadczących biskupowi pomoc w wypełnianiu władzy sędowniczej².

Dotychczas Sąd Biskupi diecezji ełckiej nie doczekał się syntetycznego opracowania swoich dziejów na przestrzeni już ponad 12-tu lat swego istnienia, czyli w latach 1992-2004. Powyższy artykuł dotyczy przede wszystkim dziejów tego sądu, a zwłaszcza jego składu personalnego na przestrzeni ww. wspomnianego okresu. Do chwili obecnej brakuje takiegoż opracowania, które zajmowałoby się wprost prawną organizacją Sądu Biskupiego diecezji ełckiej, zwłaszcza w tym pierwszym okresie, który był czasem kształtowania się podstaw organizacji życia diecezjalnego oraz wprowadzania w życie postanowień Soboru Watykańskiego II i Kodeksu Prawa Kanonicznego z 1983 r. Stąd też wydaje się zasadne przeprowadzenie takiego studium, poddając badaniom przede wszystkim kwestię recepcji prawa kodeksowego dotyczącego sądów pierwszej instancji oraz ich funkcjonowania na podstawie przepisów wydanych w formie dekretów przez pierwszego biskupa diecezji ełckiej Wojciecha Ziembę w latach, które nastąpiły po 25 marca 1992 r., czyli po erygowaniu diecezji ełckiej.

2. Podstawy historyczno-prawne tworzenia nowych struktur organizacyjnych Diecezji Ełckiej oraz powołania do życia Sądu Biskupiego

Organizacja i powstanie nowych struktur kościelnych w Polsce było możliwe dopiero po 1989 r. Do tego czasu ówczesne władze w Polsce posługiwały się organami represji i propagandy, na wszelakie możliwe sposoby starając się dezorganizować życie Kościoła w Polsce. Dopiero po 1989 r. na podstawie nowych regulacji prawnych mogły powstać nowe struktury organizacji kościelnych w Polsce³.

Wielkim wydarzeniem dla Kościoła w Polsce, z pewnością porównywalnym do bulli papieża Piusa XI *Vixdum Poloniae unitas* z 28 października 1925 r.⁴ ustalającej podział prowincji i diecezji Kościoła w Polsce było ogłoszenie przez papieża Jana Pawła II bul-

² Por. kan. 469 KPK 1983; kan. 363 § 1-2 KPK 1917.

³ Por. P. Mazurkiewicz, *Recepcja soboru*, w: Kościół i religijność Polaków 1945-1999, Warszawa 2000, s. 20.

⁴ Pio XI, *Vixdum Poloniae unitas*, Romae 1925, AAS 17 (1925), 521-528.

li *Totus Tuus Poloniae Populus* w Uroczystość Zwiastowania Pańskiego, dnia 25 marca 1992 r., poprzez którą papież reorganizuje strukturę Kościoła katolickiego w Polsce⁵.

Na mocy tej bulli papież Jan Paweł II powołał do istnienia nowe diecezje – było ich powołanych trzynaście: bielsko-żywiecka, elbląska, ełcka, gliwicka, kaliska, legnicka, łowicka, radomska, rzeszowska, sosnowiecka, toruńska, warszawsko-praska i zamojsko-lubaczowska oraz nowe metropolie. Obok pięciu już istniejących takich jak: Gniezno, Kraków, Poznań, Warszawa i Wrocław nowopowstałych prowincji kościelnych było osiem: Białystok, Częstochowa, Gdańsk, Katowice, Lublin, Przemyśl, Szczecin-Kamień i Warmia. Decyzją Ojca Świętego archidiecezja łódzka podlega bezpośrednio Stolicy Apostolskiej. Natomiast granice dotychczasowych diecezji i ich nazwy uległy zmianie. Na mocy tej bulli została powołana do życia – erygowana 25 marca 1992 r. przez Ojca Świętego Jana Pawła II zupełnie nowa diecezja ełcka⁶. Erygowana diecezja ełcka powstała z diecezji warmińskiej, która została powołana do życia przez papieża Innocentego IV w dniu 30.07.1243 r.⁷ oraz z diecezji łomżyńskiej, która powstała mocą decyzji papieża Piusa XI w dniu 28.10.1925 r.⁸

Dokonany nowy podział administracyjny na mocy bulli papieskiej *Totus Tuus Poloniae Populus* miał na uwadze ułatwienie organizacji duszpasterstwa w mniejszych terytorialnie ale większych liczbowo diecezjach. Nowy podział był podyktowany sprawniejszym kontaktem biskupów diecezji z kapłanami i wiernymi. Tak, więc diecezja ełcka powstała z połączenia części terytorium diecezji warmińskiej z częścią terytorium diecezji łomżyńskiej. Jest ona włączona do metropolii warmińskiej. Obejmuje teren ziemi mazurskiej i augustowsko-suwałskiej w północno-wschodniej części Polski. Jest to dość duży obszar i wynosi 11 000 km², który zamieszkuje 440 tysięcy katolików obrządku łacińskiego, wierni ob-

⁵ Zob. Ioannes Paulus II, *Totus Tuus Poloniae Populus*, Romae 1992.

⁶ *Noviter instituta dioecesis Liccanensis, cum cathedrali ecclesia sub titulo S. Adalberti in urbe Elk*, zob. Ioannes Paulus II, *Totus Tuus Poloniae Populus*, Romae 1992, p. IX; zob. R. Szewczyk, *Bulla Totus Tuus Poloniae Populus i ustanowienie diecezji ełckiej*, *Ełckie Studia Teologiczne*, Elk 2002, t. 3, s. 293n.

⁷ Por. A. Szorc, *Dzieje Diecezji Warmińskiej (1243-1991)*, Olsztyn 1991, s. 18.

⁸ Por. W. Jemielity, *Zarys dziejów Diecezji Łomżyńskiej*, *Łomżyńskie Wiadomości Diecezjalne* 49 (1987), s. 8-15.

rządu bizantyńskiego, a także wierni Kościoła prawosławnego i ewangelickiego. W diecezji ełckiej ma miejsce duże zróżnicowanie w pochodzeniu mieszkańców. Kościół tej diecezji spełnia na swoim terenie bardzo ważną rolę we współżyciu i pokojowym egzystowaniu różnych narodów tu mieszkających. Obszarowo diecezja ełcka należy do większych diecezji w Polsce, mając jednocześnie słabe zaludnienie⁹.

Papież Jan Paweł II erygował czyli powołał do życia nowe diecezje w Polsce i mianował jednocześnie nowych biskupów. Ojciec Święty Jan Paweł II dnia 25 marca 1992 r. mianował dotychczasowego biskupa pomocniczego diecezji warmińskiej Wojciecha Ziembę pierwszym biskupem ordynariuszem utworzonej tego samego dnia diecezji ełckiej¹⁰. Tęgo samego dnia przez biskupa W. Ziembę miało miejsce kanoniczne objęcie urzędów w diecezji ełckiej¹¹. Natomiast biskupem pomocniczym tej diecezji został mianowany biskup Edward E. Samsel, dotychczasowy biskup pomocniczy diecezji łomżyńskiej. Organizacja diecezji należała do obowiązków i kompetencji pierwszego biskupa ełckiego.

Na mocy bulli *Totus Tuus Poloniae Populus* papieża Jana Pawła II dotychczasowy kościół parafialny pw. św. Wojciecha w Ełku został kościołem katedralnym. Konkatedry zaś w diecezji to kościół pw. NMP Matki Kościoła w Gołdapi i kościół pw. św. Aleksandra w Suwałkach.

Pierwsze miesiące rządów w diecezji nowego biskupa to tworzenie bazy materialnej diecezji dla lepszego funkcjonowania koniecznych urzędów kurialnych, które wspomagają biskupa w wypełnianiu jego posłannictwa w diecezji. Powołanie do istnienia diecezji ełckiej to konsekwencje wynikające z bulli papieskiej, ale również pierwsze decyzje i dekrety biskupa ełckiego Wojciecha Ziembę. W 1992 r. do ważnych wydarzeń dla diecezji ełckiej należy wymienić powołanie do istnienia dnia 16 kwietnia Ełckiej Kurii Biskupiej i Wyższego Seminarium Duchownego Diecezji Ełckiej oraz ustanowienie dnia 1 maja Sądu Biskupiego

⁹ W. Ziamba, *Struktura Diecezji Ełckiej w chwili jej powstania*, w: *Przeszłość natchnieniem dla teraźniejszości*, Ełk 1996, s. 13.

¹⁰ Zob. Akta Diecezji Ełckiej (ADE), zespół akt: biskup W. Ziamba, b. sygn.; więcej na ten temat zob. K. Łatak, *Biskup Wojciech Ziamba – pierwszy biskup ełcki*, Ełckie Studia Teologiczne, Ełk 2002, t. 3, s. 245n.

¹¹ Zob. Kronika Urzędowa Diecezji Ełckiej, 1 (1992), s. 50.

Diecezji Ełckiej, w tym także powołanie Ełckiej Kapituły Katedralnej¹².

Na podstawie nauki Katechizmu Kościoła Katolickiego biskup diecezjalny jako Wikariusz Chrystusowy pełni misję pasterską w powierzonym mu kościele partykularnym¹³. Tym Kościołem biskup kieruje przy pomocy kolegium prezbiterów i pracowników kurii, sądu i seminarium duchownego.

Jednym z pierwszych i najważniejszych zadań biskupa ordynariusza w nowo powstałej diecezji była organizacja kurii diecezjalnej. Dnia 25 marca 1992 r. pierwszą instytucją powołaną do istnienia wraz z nominacją wikariusza generalnego w osobie biskupa pomocniczego Edwarda Samsela¹⁴ była Ełcka Kuria Biskupia¹⁵, dzisiejsza nazwa to Ełcka Kuria Diecezjalna. Pierwszy komunikat kurii biskupiej diecezji ełckiej ukazał się dnia 30.03.1992 r.¹⁶ Konsekwentnie, w krótkim odstępie czasu, dnia 16 kwietnia 1992 r. zostało powołane do życia Wyższe Seminarium Duchowne Diecezji Ełckiej.

3. Sąd Biskupi a Kuria Diecezjalna w Diecezji Ełckiej

Biskup diecezji ełckiej W. Ziemia już w 1992 r. czyli w pierwszych tygodniach istnienia diecezji ełckiej utworzył wszystkie przewidziane prawem kościelnym agendy kurialne oraz Sąd Biskupi. Powołane były też do istnienia poszczególne referaty duszpasterstwa szczegółowego. Wówczas była również utworzona Ełcka Kapituła Katedralna.

Kodeks Prawa Kanonicznego z 1917 r. nakazywał utworzenie w ramach Kurii diecezjalnej dwóch odrębnych instytucji, a mianowicie: sądu biskupiego oraz urzędu administracyjnego¹⁷. Zgodnie

¹² Zob. ADE, zespół akt: biskup W. Ziemia, b. sygn.; więcej na ten temat zob. R. Forycki, Sprawozdanie z historii Wyższego Seminarium Duchownego Diecezji Ełckiej, Ełckie Studia Teologiczne, Ełk 2002, t. 3, s. 197n;

M. Salomon, *Ełcka Kapituła Katedralna w pierwszym dziesięcioleciu*, Ełckie Studia Teologiczne, Ełk 2002, t. 3, s. 263n.

¹³ Por. Katechizm Kościoła Katolickiego (KKK) 1560.

¹⁴ Zob. Komunikat nr 1 Kurii Biskupiej Diecezji Ełckiej z 30.03.1992 r., dekret biskupa ełckiego z 25.03.1992 r. w: Kronika Urzędowa Diecezji Ełckiej 1 (1992), s. 43.

¹⁵ Schematyzm Diecezji Ełckiej, Ełk 1994, s. 44.

¹⁶ Zob. Kronika Urzędowa Diecezji Ełckiej, 1 (1992), s. 43-44.

¹⁷ Por. Kan. 363-390; 1572-1593 KPK 1917. W Polsce nazwy *Kuria Biskupia* używa się zazwyczaj na określenie tej części *Kurii diecezjalnej*, która służy wykonywaniu władzy administracyjnej, a więc urzędu administracyjnego, natomiast nazwy *sąd biskupi* używa się na oznaczenie tej instytucji, która służy wykonywaniu władzy sądowej; zob. J. Krukowski, *Administracja w Kościele. Zarys kościelnego prawa administracyjnego*, Lublin 1985, s. 86.

z opisową definicją, którą podaje kan. 363 § 1 KPK z 1917 r., a w której czytamy: „Kuria diecezjalna składa się z tych wszystkich osób, które w rządzeniu całą diecezją pomagają biskupowi lub innym, w zastępstwie biskupa, rządzącym w diecezji”¹⁸.

W myśl kanonu 469 KPK z 1983 r. oraz I Synodu diecezji ełckiej Kuria diecezji ełckiej składa się z instytucji i osób, które świadczą swemu Pasterzowi pomoc w zarządzaniu całym Kościołem, zwłaszcza w kierowaniu jego działalnością pasterską, administrowaniu i wykonywaniu władzy sadowniczej. W sposób nieskrępowany wyznaczone i mianowane przez biskupa ełckiego osoby, które piastują urzędy kurialne, zgodnie z postanowieniami synodu diecezjalnego, mają odpowiednie kwalifikacje fachowe i moralne, odznaczają się biegłością w załatwianiu spraw im zleconych, pobożnością i gorliwością pasterską, tworzą z Biskupem Ełckim jedność w zarządzaniu diecezją oraz wykonywaniu dzieł apostołatu¹⁹.

Powyższe normy, a zwłaszcza wymogi Kodeksu Prawa Kanonicznego stały się inspiracją dla działalności biskupa W. Ziembę w momencie tworzenia zarządu diecezjalnego. Ustanowienie tych dwóch instytucji czyli Kurii diecezjalnej i Sądu biskupiego było wypełnieniem nakazu prawa powszechnego a zarazem jego recepcją na gruncie diecezjalnym. Od początku bowiem biskup ełcki traktował obie te instytucje jako główne organy pomocnicze w zarządzaniu diecezją.

4. Organizacja Sądu Biskupiego Diecezji Ełckiej

4.1 Zadanie biskupa diecezjalnego w zorganizowaniu sądu

Jeśli chodzi o prawo poprzedniego kodeksu, to zasadniczą strukturę sądów diecezjalnych oraz stosowaną w nich procedurę sądową, określił prawodawca powszechny w Kodeksie Prawa Kanonicznego z 1917 r., w księdze IV „De processibus”, zwłaszcza w części pierwszej „De iudiciis” w kan. 1552-1998. Kodeks z 1917 r. nakazywał, aby w każdej diecezji został ustanowiony na stałe organ władzy kościelnej, którego zadaniem byłoby rozpoznawanie i rozstrzyganie w pierwszej instancji spraw spornych

¹⁸ Por. S. Biskupski, nr 3-4, s. 3-14, podaje polskie tłumaczenie kan. 363-390, Prawo Kanoniczne 3 (1960) nr 3-4, s. 3-14.

¹⁹ I Synod Diecezji Ełckiej (1997-1999), Ełk, dn. 8.06.1999 r., statut 165.

i karnych przez prawo wyraźnie nie wyjętych, a który działałby w imieniu biskupa diecezjalnego²⁰.

Na biskupie diecezjalnym spoczywa obowiązek rządzenia powierzonym mu Kościołem partykularnym, przy czym przysługuje mu władza ustawodawcza, wykonawcza i sądowa, zgodnie z przepisami prawa²¹. W powierzonym ich trosce Kościele partykularnym biskupi spełniają zadania dobrego ojca i troskliwego pasterza. Kierując powierzonym sobie ludem Bożym pouczają, udzielają rad, zachęcają, dają dobry przykład. Temu jednak nie sprzeciwia się fakt, iż z urzędem biskupim jest złączona pełna władza rządzenia²². Władzę ustawodawczą biskup wykonuje osobiście; władzę wykonawczą wykonuje bądź osobiście, bądź przez wikariuszy generalnych lub biskupich, zgodnie z przepisami prawa; władzę sądową wykonuje bądź osobiście, bądź przez wikariusza sądowego i przez sędziów, zgodnie z przepisami prawa²³.

Sądem biskupim kieruje wikariusz sądowy, czyli oficjał, którego wspierają: pomocniczy wikariusz sądowy, czyli wieceoficjał, sędziowie diecezjalni, audytorzy, rzecznik sprawiedliwości, obrońcy węzła małżeńskiego oraz notariusz. Wszyscy oni winni uważać pełnienie swoich obowiązków jako działalność duszpasterską i winni chętnie pomagać wiernym w uregulowaniu konfliktów sumienia w duchu prawdy, sprawiedliwości i miłości²⁴.

4.2. Pierwszy biskup ełcki Wojciech Ziemia

Pierwszy biskup ełcki Wojciech Ziemia, jako prawodawca diecezjalny, musiał zastosować się do najważniejszych norm kodeksowych, dotyczących osób wchodzących w skład trybunału diecezjalnego oraz sposobu załatwiania w nim spraw spornych i karnych, ewentualnie rozstrzygać te kwestie, które Kodeks Prawa Kanonicznego z 1993 r. zalecał ordynariuszom miejsca.

Pierwszy biskup ełcki już w 1992 r. utworzył wszystkie przewidziane prawem agendy kurialne: Wydział Duszpasterstwa Ogólnego, Wydział Nauczania Chrześcijańskiego i poszczególne referaty dusz-

²⁰ Kan. 1572 § 1 KPK 1917.

²¹ Kan. 391 § 1, Kodeks Prawa Kanonicznego z 1983 r. (KPK), Pallottinum 1984.

²² Dekret *Christus Dominus*, nr 16; Konstytucja dogmatyczna *Lumen gentium*, nr 27.

²³ Kan. 391 § 2, KPK.

²⁴ I Synod Diecezji Ełckiej (1997-1999), statut 171.

pasterstwa szczegółowego, m.in. Caritas diecezji ełckiej. Bardzo ważną instytucją w strukturze powstania diecezji ełckiej oraz w posłudze pasterskiej biskupa diecezjalnego jest Sąd Biskupi w diecezji.

Z racji utworzenia diecezji ełckiej jej pierwszy biskup, który wcześniej był biskupem pomocniczym w Olsztynie, borykał się z różnymi problemami organizowania nowej diecezji. Diecezja ełcka nie posiadała swojego sądu. Stąd też ówczesny oficjał Metropolitalnego Sądu Archidiecezji Warmińskiej ks. dr Roman Bodański proponuje na piśmie z dnia 22.04.1992 r. prowadzenie procesów sądowych diecezji ełckiej w I-ej Instancji do czasu utworzenia własnego Sądu kościelnego tej diecezji²⁵. Biskup ełcki nie korzysta jednak z tej propozycji z Sądu Warmińskiego i usilnie dąży do tego aby powołać sąd we własnej diecezji.

Dnia 1 maja 1992 r. biskup diecezjalny Wojciech Ziemba ustanowił Sąd Biskupi dla diecezji ełckiej. Zaproponował i ustanowił skład sadu biskupiego²⁶. Na mocy kan. 1420 § 1 KPK pierwszym wikariuszem sądowym, czyli oficjałem ze zwyczajną władzą sądenia został mianowany ks. mgr Mieczysław Brzóska, wówczas proboszcz parafii pw. Chrystusa Sługi w Ełku. Zgodnie z kan. 1421 § 1 KPK zostali powołani na stanowisko sędziego diecezjalnego: ks. mgr Kazimierz Kaczorowski i ks. dr Zdzisław Mazur. Na podstawie kan. 1432 KPK został powołany na stanowisko obrońcy węzła małżeńskiego ks. dr Włodzimierz Wielgat. Według kan. 1437 § 1 KPK zostali również powołani na stanowisko notariusza: ks. Henryk Cimochowski i ks. Mirosław Sorbaj²⁷. Wszystkie osoby, które weszły w skład nowo powstałego sądu biskupiego, zgodnie z przepisami prawa kanonicznego przy obejmowaniu urzędu wykonywanego w imieniu Kościoła złożyły przysięgę wierności (kan. 833, nn. 5-8 KPK) i wyznanie wiary.

Dnia 6.07.1992 r. biskup ełcki na mocy kan. 1421 § 1 KPK powołał ks. dr hab. Edmunda Przekopa na stanowisko sędziego Sądu Bi-

²⁵ Pismo z dnia 22.04.1992 r., L. dz. 1284/92, Oficjała Metropolitalnego Sądu Archidiecezji Warmińskiej ks. Bodańskiego do Biskupa W. Ziemy, Archiwum Sądu Biskupiego Diecezji Ełckiej.

²⁶ Pismo Biskupa W. Ziemy z dnia 28.04.1992 r. do Sądu Biskupiego Diecezji Ełckiej, Archiwum Sądu Biskupiego Diecezji Ełckiej.

²⁷ Dekret biskupa ełckiego z dnia 1.05.1992 r., N. 217/92, L. dz. 1/92 dotyczący powołania do istnienia Sądu Biskupiego Diecezji Ełckiej oraz ustanowienia składu osobowego tegoż sądu.

skupiego Diecezji Ełckiej²⁸. Zaś dnia 28.10.1992. został powołany na stanowisko sędziego Sądu Biskupiego Diecezji Ełckiej ks. mgr Marian Salomon²⁹. Obaj mianowani sędziowie złożyli przysięgę wierności i wyznanie wiary.

Do końca sierpnia 1993 r. na plebanii w parafii pw. Chrystusa Sługi w Ełku urzędował Sąd Biskupi Diecezji Ełckiej³⁰. Dnia 31.08.1993 r. ówczesny oficjał sądu ks. M. Brzóska złożył na ręce biskupa ełckiego rezygnację z urzędu oficjała Sądu Biskupiego diecezji ełckiej ze względu na powiększającą się ilość spraw duszpasterskich, ponieważ ks. M. Brzóska pełnił funkcje proboszcza w parafii pw. Chrystusa Sługi w Ełku³¹.

W związku z tym dnia 1.09.1993 r. obowiązki wikariusza sądowego Sądu Biskupiego diecezji ełckiej objął ks. prof. dr hab. Edmund Przekop³², który to dnia 26.10.1993 r. wobec biskupa ełckiego złożył przyrzeczenie wikariusza sądowego, czyli oficjała stosownie do wymogów prawa. Na mocy kan. 1699 § 1 i kan. 1700 § 1 KPK oraz stosownego upoważnienia biskupa ełckiego ks. prof. dr hab. E. Przekop oficjał Sądu Biskupiego miał kompetencje do przyjmowania oraz prowadzenia instrukcji dowodowej we wszystkich sprawach *super rato et non consummato*, które wpływały do sądu biskupiego z władzą subdelegowania. Jednocześnie biskup upoważnił do wykonywania wszelkich rekwizycji w sprawach *super rato* nadsyłanych z innych diecezji i z zagranicy na drodze pomocy sądowej, *addita potestate subdelegandi*³³.

Biskup ełcki kierując się troską pasterską o dobro wiernych Kościoła Ełckiego, po wysłuchaniu zdania zainteresowanych oraz na mocy kan. 1420 § 3 KPK mianował na 5 lat pierwszego pomocniczego wikariusza sądowego Sądu Biskupiego diecezji ełckiej, czyli wiceoficjała, którym został wcześniej oficjał ks. M. Brzóska³⁴.

Tęgo samego dnia, czyli 6.09.1993 r. biskup ełcki na mocy kan. 1437 § 1 KPK mianował p. mgr Annę Reginę Blok na 5 lat notariuszem Sadu Biskupiego diecezji ełckiej³⁵. Nowa notariusz mgr Anna

²⁸ Dekret biskupa ełckiego z dnia 6.07.1992 r. N. 881/92.

²⁹ Dekret biskupa ełckiego z dnia 28.10.1992 r. N. 1745/92.

³⁰ Schematyzm Diecezji Ełckiej, Ełk 1992, s. 102.

³¹ Por. Pismo ks. M. Brzóska do biskupa ełckiego z dn. 31.08.1993 r. L. dz. 361/93.

³² Dekret biskupa W. Ziemby z dnia 1.09.1993 r. N. 1641/93.

³³ Dekret biskupa ełckiego W. Ziemby z dnia 5.12.1994 r., N. 2365/94.

³⁴ Dekret biskupa W. Ziemby z dnia 6.09.1993 r. N. 1662/93.

³⁵ Dekret biskupa W. Ziemby z dnia 6.09.1993 r. N. 1656/93.

Blok dnia 26.10.1993 r. złożyła w Sądzie przyrzeczenie notariusza wobec biskupa ełckiego i oficjała ks. prof. E. Przekopa.

Decyzją biskupa ełckiego, na mocy kan. 1421 § KPK, dnia 22.11.1993 r. został powołany na okres 5 lat na stanowisko sędziego diecezjalnego ks. dr Henryk Stawniak SDB, który w świetle wymogów prawa złożył przyrzeczenie sędziego wobec oficjała sądu³⁶.

W dniu 24.04.1995 r. ks. prof. E. Przekop, wikariusz sądowy, złożył rezygnację z obowiązków sądowych i pełnionej funkcji oficjała z zachowaniem kan. 189 § 2 KPK, który wymaga do przyjęcia rezygnacji z urzędu kościelnego „uzasadnionej i słusznej przyczyny.

W związku z zaistniałą dosyć trudną sytuacją biskup ełcki miał obowiązek powołania na to stanowisko kolejnego wikariusza sądowego. Stąd też biskup ełcki po wysłuchaniu zdania zainteresowanych, na mocy kan. 190 § 1 KPK zwolnił ze stanowiska Obrońcy Węzła Mażeńskiego Sądu Biskupiego diecezji ełckiej i na mocy kan. 1420 § 1 KPK mianował na okres 5 lat ks. dra Józefa Dolińę CR wikariuszem sądowym, czyli oficjałem z dniem 1.09.1995 r.³⁷. Z chwilą objęcia tego stanowiska, na mocy kan. 497 § 2 KPK i postanowień statutu Rady Kapłańskiej i Kolegium Konsultorów diecezji ełckiej ks. oficjał Józef Dolina objął stanowisko członka Rady Kapłańskiej na okres 5 lat zgodnie z kan. 501 § 1.

Biskup ełcki kierując się zdaniem zainteresowanych oraz na mocy kan. 1420 § 3 KPK mianował na okres 5 lat, począwszy od 18.12.1995 r., wiceoficjałem Sądu Biskupiego diecezji ełckiej ks. lic. M. Brzózkę³⁸.

Dnia 17.12.1998 r. biskup ełcki na mocy kan. 1421 § 1 KPK potwierdził nominację ks. dra Henryka Stawniaka SDB, którą otrzymał 22.11.1993 r. (N. 2214/93) na 5 lat, jako sędzią sądu Biskupiego diecezji ełckiej³⁹.

W niniejszym opracowaniu na szczególne podkreślenie zasługuje fakt, że pierwszy biskup ełcki Wojciech Ziemba nie miał żadnych uprzedzeń czy dystansu, co do zatrudniania osób świeckich, a zwłaszcza kobiet w strukturach urzędów centralnych diecezji eł-

³⁶ Dekret biskupa W. Ziemy z dnia 22.11.1993 r. N. 2214/93.

³⁷ Dekret biskupa ełckiego W. Ziemy z dnia 31.08.1995 r., N. 1502/95; Schematyzm Diecezji Ełckiej, Ełk 1995, s. 32.

³⁸ Dekret biskupa W. Ziemy z dnia 18.12.1995 r., N. 2099/95.

³⁹ Dekret biskupa ełckiego W. Ziemy z dnia 17.12.1998 r., N. 2518/98.

kiej. W Sądzie Biskupim jednym z pierwszych notariuszy była p. mgr Anna R. Blok – (1993-1998) oraz p. mgr Anna Redzińska-Jurczak – (od 1998 i pracuje do dziś).

4.3. Drugi biskup ełcki Edward Samsel

Dnia 16.11.2000 r. z woli Ojca Świętego Jana Pawła II pierwszy biskup ełcki W. Ziemia został mianowany biskupem metropolią archidiecezji w Białymstoku. Tego samego dnia na jego miejsce, jako drugi biskup ełcki, został mianowany Edward Eugeniusz Samsel, dotychczasowy biskup pomocniczy diecezji ełckiej.

Na mocy przepisu kan. 1420 § 1 i 5 KPK obecny wówczas biskup ełcki E. Samsel zatwierdził z dniem 19.12.2000 r. nominację ks. dra Józefa Doliny CR na urząd wikariusza sądowego Sądu Biskupiego diecezji ełckiej⁴⁰.

Oficjał Sądu Biskupiego ks. dr Józef Dolina CR dnia 18.12.2000 r. zwrócił się do biskupa ełckiego o mianowanie sędziami Sądu Biskupiego w Ełku na pięcioletnią kadencję następujących kapłanów: ks. I. Borawskiego, ks. T. Bronakowskiego, ks. M. Brzózkę, ks. H. Gołaszewskiego, ks. S. Grodeckiego, ks. E. Zakrzewskiego i ks. S. Łupińskiego oraz mianowanie obrońcami węzła małżeńskiego: ks. R. Szewczyka, ks. L. Kalińskiego SDB i ks. R. Zdanisa, notariuszami zaś: ks. M. Janowskiego i p. A. Redzińską⁴¹.

W związku z pismem biskupa łomżyńskiego Stanisława Stefanka, z dnia 16.01.2001 r. i na wniosek oficjała Sądu Biskupiego diecezji ełckiej oraz na mocy przepisu kan. 1437 KPK i na mocy przepisu kan. 157 KPK biskup ełcki mianował ks. dra Jarosława Sokołowskiego notariuszem Sądu Biskupiego w Ełku. W późniejszym czasie mając na względzie wskazanie przepisu kan. 1421 § 1 KPK biskup ełcki E. Samsel z dniem 6.02.2001 r. mianował go sędzią diecezjalnym Sądu Biskupiego w Ełku⁴². Nowo mianowany sędzia ks. dr Jarosław Sokołowski w świetle wymogów prawa złożył przysięgę sędziego diecezjalnego wobec oficjała sądu ks. J. Doliny i notariusza ks. M. Janowskiego.

Dnia 7.09.2001 r. biskup ełcki na mocy kan. 190 KPK zwolnił z urzędu obrońcy węzła małżeńskiego w Sądzie Biskupim ks. dra

⁴⁰ Dekret biskupa ełckiego E. Samsela z dnia 18.12.2000 r., N. 3982/2000.

⁴¹ Pismo oficjała Sądu Biskupiego ks. J. Doliny do biskupa ełckiego E. Samsela z dnia 18.12.2000 r., Archiwum Sądu.

⁴² Dekret biskupa ełckiego E. Samsela z dnia 27.01.2001 r., N. 135/2000.

Romana Szewczyka i na mocy przepisu kan. 1420 § 3 mianował go na okres 5 lat pomocniczym wikariuszem sądowym czyli wiceoficjałem Sądu Biskupiego w Elku⁴³.

Po wysłuchaniu opinii Przełożonego Prowincjonalnego Polskiej Prowincji Zmartwychwstańców, na mocy przepisu kan. 1420 § 1 KPK biskup elcki mianował ks. J. Dolinę CR do końca 2002 r. wikariuszem sądowym sądu Biskupiego w Elku⁴⁴. Z kolei po upływie czasu przychyłając się do prośby oficjała ks. J. Doliny CR z dnia 21.05.2002 r. z zachowaniem przepisu kan. 189 KPK z dniem 30.06.2002 r. biskup elcki przyjmuje rezygnację ze stanowiska wikariusza sądowego Sądu Biskupiego diecezji elckiej⁴⁵.

Jednocześnie tego samego dnia, czyli 24.06.2002 r. biskup elcki po wysłuchaniu zdania zainteresowanych, na mocy przepisu kan. 1420 § 1 KPK mianował na okres 5 lat od 1.07.2002 r. ks. Romana Szewczyka wikariuszem sądowym czyli oficjałem Sądu Biskupiego diecezji elckiej⁴⁶. Z chwilą objęcia stanowiska, na mocy kan. 497 § 2 KPK i statutu Rady kapłańskiej i Kolegium Konsultorów diecezji elckiej obejmuje ks. R. Szewczyk stanowisko członka Rady Kapłańskiej diecezji elckiej do końca trwania kadencji 5 lat (kan. 501 § 1).

Biskup elcki po wysłuchaniu zdania oficjała Sądu Biskupiego i na mocy przepisu kan. 1437 § 1 KPK mianował z dniem 1.07.2002 r. ks. Adama Łosiewskiego notariuszem Sądu Biskupiego w Elku⁴⁷.

4.4. Trzeci biskup elcki Jerzy Mazur SVD

Dnia 17.01.2003 r. po ciężkiej chorobie w szpitalu w Białymstoku umiera ks. bp Edward Eugeniusz Samsel, jako drugi biskup elcki. Ojciec Święty Jan Paweł II dnia 17.04.2003 r. mianuje biskupa Jerzego Mazura, SVD jako trzeciego biskupa diecezji elckiej.

Nowy biskup elcki Jerzy Mazur SVD dnia 17.04.2003 r. wydaje dekret, w którym czytamy: „W związku z kanonicznym objęciem Elckiej Stolicy Biskupiej niniejszym dekretem zatwierdzam do 31.07.2003 r. wszystkie nominacje mojego poprzednika w strukturach Kurii Diecezjalnej, Wyższego Seminarium Duchownego, Die-

⁴³ Dekret biskupa elckiego E. Samsela z dnia 7.09.2001 r., N. 1841/2001.

⁴⁴ Dekret biskupa elckiego E. Samsela z dnia 15.12.2001 r., N. 2674/2001.

⁴⁵ Dekret biskupa elckiego E. Samsela z dnia 24.06.2002 r., N. 1587/2002.

⁴⁶ Dekret biskupa elckiego E. Samsela z dnia 24.06.2002 r., N. 1588/2002.

⁴⁷ Dekret biskupa elckiego E. Samsela z dnia 27.06.2002 r., N. 1624/2002.

cezjalnego Instytutu Teologicznego, Sądu Biskupiego oraz w strukturach administracji diecezjalnej terytorialnej szczególnie z uwzględnieniem urzędu Dziekanów i Wicedziekanów⁴⁸.

Na podstawie dekretu biskupa ełckiego J. Mazura, który został wydany na wniosek oficjała sądu biskupiego diecezji ełckiej oraz na mocy właściwych przepisów Kodeksu Prawa Kanonicznego zostały zatwierdzone do czasu innych rozwiązań dotychczasowe nominacje w sądzie tak w zakresie urzędów, jak i pełnionych obowiązków⁴⁹.

Kierując się troską o dobro wiernych Kościoła Bożego Diecezji Ełckiej, stosownie do przepisu kan. 1421 KPK oraz Statutów I Synodu Diecezji Ełckiej, biskup ełcki J. Mazur dekretem potwierdził wcześniejszą nominację ks. dra Romana Szewczyka na stanowisko Wikariusza Sądowego Sądu Biskupiego Diecezji Ełckiej. Wyraził w nim przekonanie, że Wikariusz Sądowy, będzie skutecznie wspierał ks. biskupa w zarządzaniu powierzoną mu przez Opatrzność Bożą i Stolicę Apostolską Diecezję Ełką. Dekret wszedł w życie z dniem 31.07.2003 r. i jest ważny na okres 5 lat⁵⁰.

Na podstawie pisma z dnia 4.02.2004 r. Ksiądz Biskup Łomżyński Stanisław Stefanek TChr wyraził zgodę, aby urząd sędziego Sądu Biskupiego w Ełku pełnili następujący kapłani Diecezji Łomżyńskiej: ks. dr Ireneusz Borawski; ks. dr Tadeusz Bronakowski; ks. dr Henryk Gołaszewski; ks. dr Sławomir Grodecki; ks. dr Stanisław Łupiński; ks. dr Jarosław Sokołowski⁵¹.

Na wniosek oficjała sądu biskupiego diecezji ełckiej oraz na mocy przepisu kan. 1421 § 1 KPK, ww. kapłani diecezji łomżyńskiej oraz księża diecezji ełckiej: ks. lic. Mieczysław Brzóska oraz ks. dr Edward Zakrzewski zostali mianowani przez biskupa ełckiego J. Mazura sędziami w sądzie biskupim w Ełku⁵².

Następnie, przychyłając się do wniosku księdza oficjała sądu biskupiego diecezji ełckiej oraz zgodnie z przepisem kan. 1432 KPK biskup ełcki J. Mazur zatwierdził wcześniejsze nominacje ks. dra Ludwika Kalińskiego SDB oraz ks. dra Romualda Zdanisa na sta-

⁴⁸ Dekret biskupa ełckiego Jerzego Mazura z dnia 17.04.2003 r., N. 900/2003.

⁴⁹ Dekret biskupa ełckiego Jerzego Mazura z dnia 31.07.2003 r., N. 1819/2003.

⁵⁰ Dekret biskupa ełckiego Jerzego Mazura z dnia 28.07.2003 r., N. 1858/2003.

⁵¹ Por. Pismo biskupa łomżyńskiego Stanisława Stefanka TChr z dnia 4.02.2004 r., N. 248/B/2004

⁵² Por. Dekrety biskupa ełckiego Jerzego Mazura z dnia 29.01.2004 r., N. 318/2004; 319/2004; 320/2004; 321/2004; 322/2004; 323/2004; 324/2004; 325/2004.

nowisko obrońcy węzła małżeńskiego sądu biskupiego diecezji ełckiej⁵³.

Biskup ełcki Jerzy Mazur po wysłuchaniu zdania oficjała Sądu Biskupiego i na mocy przepisu kan. 1437 § 1 KPK potwierdził wcześniejsze nominacje z dniem 31.07.2003 r. ks. Adama Łosiewskiego⁵⁴ oraz p. mgr Anny Redzińskiej-Jurczak⁵⁵ na stanowisko notariusza Sądu Biskupiego diecezji ełckiej.

Po wysłuchaniu zdania Zespołu ds. Personalnych Diecezji Ełckiej oraz na mocy przepisu kan. 1437 § 1-2 KPK biskup ełcki J. Mazur mianował ks. mgr Tomasza Rożek notariuszem sądu biskupiego diecezji ełckiej. Dekret wszedł w życie dnia 25.06.2004 r.⁵⁶

Zostały również złożone przez ww. osoby stosowne przyrzeczenia wierności i zachowania tajemnicy zgodnie z przepisem kanonu 471 KPK. Przyrzeczenia były złożone Bogu Wszechmogącemu, w Trójcy Świętej Jedynemu, że zadania związane z powierzonym im urzędem będą wypełniali wiernie i sumiennie, nie kierując się względami ludzkimi lub osobistą korzyścią, lecz według norm ustalonych prawem kanonicznym. Nowo mianowane osoby na urzędy w sądzie biskupim przyrzekały również, że zachowają tajemnicę co do spraw związanych ze sprawowaniem tegoż urzędu określonych przez biskupa ełckiego.

4.5. Zestawienie chronologiczne z imienia i nazwiska wszystkich pracowników Sądu Biskupiego Diecezji Ełckiej w latach 1992-2004⁵⁷

4.5.1. Urząd wikariusza sądowego, czyli oficjała

1. Ks. mgr Mieczysław Brzóska – (1.05.1992-31.08.1993);
2. Ks. prof. dr hab. Edmund Przekop – (1.09.1993-31.08.1995);
3. Ks. dr Józef Dolina CR – (1.09.1995-30.06.2002);
4. Ks. dr Roman Szewczyk – (1.07.2002; ponownie od 31.07.2003).

4.5.2. Urząd pomocniczego wikariusza sądowego, czyli wiceoficjała

1. Ks. mgr Mieczysław Brzóska – (6.09.1993 na okres 5 lat);

⁵³ Por. Dekrety biskupa ełckiego Jerzego Mazura z dnia 29.01.2004 r., N. 326/2004; 327/2004.

⁵⁴ Dekret biskupa ełckiego Jerzego Mazura z dnia 28.07.2003 r., N. 1860/2003.

⁵⁵ Dekret biskupa ełckiego J. Mazura z dnia 28.07.2003 r., N. 1861/2003.

⁵⁶ Por. Dekret biskupa ełckiego J. Mazura z dnia 2.06.2004 r., N. 1575/2004.

⁵⁷ Opracowano na podstawie dekretów biskupów ełckich w latach 1992-2004, Archiwum Sądu Biskupiego w Ełku.

2. Ks. mgr lic. Mieczysław Brzóska – (18.12.1995 na okres 5 lat);
3. Ks. dr Roman Szewczyk – (7.09.2001 na okres 5 lat).

4.5.3. Urząd sędziego diecezjalnego

1. Ks. mgr Kazimierz Kaczorowski – (1.05.1992-22.11.1993);
2. Ks. dr Zdzisław Mazur – (1.05.1992-22.11.1993);
3. Ks. prof. dr hab. Edmund Przekop – (6.07.1992 na 5 lat);
4. Ks. mgr Marian Salamon – (28.10.1992-22.11.1993);
5. Ks. mgr Tadeusz Adamus CRL – (28.10.1992-22.11.1993);
6. Ks. dr Edward Zakrzewski – (29.10.1993 na 5 lat);
7. Ks. dr hab. Franciszek Bogdan SAC – (28.10.1993-25.09.1995);
8. Ks. dr Jacek Wierzba SAC – (28.10.1993 na 5 lat);
9. Ks. dr Henryk Stawniak SDB – (22.11.1993 na 5 lat);
10. Ks. dr Edward Zakrzewski – (1.12.1998 na 5 lat);
11. Ks. dr Marian Próchniak – (20.05.1994-21.09.1995);
12. Ks. dr Tadeusz Bronakowski – (18.12.1995 na 5 lat);
13. Ks. dr Ireneusz Borawski – (18.12.1995 na 5 lat);
14. Ks. dr Henryk Gołaszewski – (18.12.1995 na 5 lat);
15. Ks. dr Sławomir Grodecki – (18.12.1995 na 5 lat);
16. Ks. dr Stanisław Łupiński – (1.08.1998 na 5 lat);
17. Ks. dr Henryk Stawniak SDB – (17.12.1998 na 5 lat);
18. Ks. dr Jacek Wierzba SAC – (17.12.1998 na 5 lat);
19. Ks. dr Jacek Wierzba SAC – (19.12.2000 na 5 lat);
20. Ks. dr Stanisław Łupiński – (19.12.2000 na 5 lat);
21. Ks. dr Ireneusz Borawski – (19.12.2000 na 5 lat);
22. Ks. dr Henryk Gołaszewski – (19.12.2000 na 5 lat);
23. Ks. dr Sławomir Grodecki – (19.12.2000 na 5 lat);
24. Ks. dr Tadeusz Bronakowski – (19.12.2000 na 5 lat);
25. Ks. dr Edward Zakrzewski – (19.12.2000 na 5 lat);
26. Ks. lic. Mieczysław Brzóska – (19.12.2000 na 5 lat);
27. Ks. dr Jarosław Sokołowski – (6.02.2001 na 5 lat).
28. Ks. dr Ireneusz Borawski – (29.01.2004);
29. Ks. dr Tadeusz Bronakowski – (29.01.2004);
30. Ks. lic. Mieczysław Brzóska – (29.01.2004);
31. Ks. dr Henryk Gołaszewski – (29.01.2004);
32. Ks. dr Sławomir Grodecki – (29.01.2004);
33. Ks. dr Stanisław Łupiński – (29.01.2004);
34. Ks. dr Jarosław Sokołowski – (29.01.2004);
35. Ks. dr Edward Zakrzewski – (29.01.2004);

4.5.4. Urząd obrońcy węzła małżeńskiego

1. Ks. dr Włodzimierz Wielgat – (1.05.1992-21.10.1992);
2. Ks. dr Józef Dolina CR – (21.10.1992 na 5 lat);
3. Ks. dr Ludwik Kaliński SDB – (8.10.1994 na 5 lat);
4. Ks. dr Stanisław Łupiński – (18.12.1995-1.08.1998);
5. Ks. dr Romuald Zdanis – (12.01.1998 na 5 lat);
6. Ks. dr Roman Szewczyk – (26.11.1998 na 5 lat);
7. Ks. dr Ludwik Kaliński SDB – (6.02.2001 na 5 lat);
8. Ks. dr Roman Szewczyk – (6.02.2001-7.09.2001);
9. Ks. dr Romuald Zdanis – (6.02.2001 na 5 lat);
10. Ks. dr Ludwik Kaliński SDB – (29.01.2004);
11. Ks. dr Romuald Zdanis – (29.01.2004);

4.5.5. Urząd notariusza

1. Ks. Henryk Cimochowski – (1.05.1992-21.09.1992);
2. Ks. Mirosław Sorbaj – (1.05.1992-22.11.1993);
3. Ks. Adam Łosiewski – (21.10.1992);
4. Mgr Anna Regina Blok – (6.09.1993);
5. Ks. dr Romuald Zdanis – (1.01.1997);
6. Ks. dr Romuald Zdanis – (23.02.1998);
7. Mgr Anna Redzińska – (1.08.1998);
8. Ks. Tomasz Ratajczak CRL – (15.08.1998);
9. Ks. lic. Marek Janowski – (1.09.2000);
10. Ks. dr Jarosław Sokołowski – (6.02.2001);
11. Ks. lic. Krzysztof Brzostek – (6.02.2001);
12. Mgr Anna Redzińska-Jurczak – (10.01.2002);
13. Ks. dr Wojciech Guzewicz – (4.02.2002-30.06.2002);
14. Ks. Adam Łosiewski – (1.07.2002);
15. Ks. Mirosław Sorbaj – (1.12.2002);
16. Ks. Adam Łosiewski – (31.07.2003);
17. Mgr Anna Redzińska-Jurczak – (31.07.2003);
18. Ks. mgr Tomasz Rożek – (25.06.2004);

5. Kompetencje Sądu Biskupiego w Diecezji Ełckiej

Problemem kompetencji sądu zajął się biskup ełcki w postanowieniach statutowych I Synodu diecezji ełckiej, gdzie wskazał, iż: „Sąd Biskupi Diecezji Ełckiej jest Trybunałem I Instancji, który w imieniu Biskupa Ełckiego, zgodnie z przepisami Kodeksu Prawa Kanonicznego, rozpatruje sprawy nieważności i niedopełnie-

nia małżeństwa, sprawy separacji oraz sprawy sporne i karne, a także zlecone przez Biskupa”⁵⁸. Zasada ta wynika z prawa kodeksowego. Jakie to miało znaczenie? Otóż, w praktyce znaczyło to, iż Sąd Biskupi diecezji elckiej obejmował swoją jurysdykcją cały teren diecezji elckiej, ustalony zarządzeniami Stolicy Apostolskiej, a w sposób szczególny bullą *Totus Tuus Poloniae Populus* papieża Jana Pawła II z 25 marca 1992 r. Zakres rzeczowy tej jurysdykcji wynikał z przepisów Kodeksu dotyczących trybunałów I instancji.

Prawodawca synodalny bezpośrednio opierał się na kanonach Kodeksu z 1983 r., które bliżej określają kompetencje sądu biskupiego. W uzupełnieniu podaje również ogólną zasadę, iż sąd ten „sprawy nieważności i niedopełnienia małżeństwa, sprawy separacji oraz sprawy sporne i karne” będzie prowadził, trzymając się ściśle zasady procedury sądowej, podanej w księdze VII De Processibus Kodeksu Prawa Kanonicznego.

Czynności związane z kanonicznym procesem małżeńskim są ściśle związane z posługą uświęcania i szafarstwem sakramentów. Dlatego proboszczowie mają obowiązek w ciągu dwóch tygodni od chwili nadejścia delegacji sądowej załatwiać wszelkie przesłuchania, tak aby sprawa sądowa mogła być zakończona najpóźniej w ciągu jednego roku⁵⁹. Pomoc duszpasterzy obejmuje ponadto udzielanie sądowi niezbędnych informacji oraz odpowiednich dokumentów⁶⁰. Mając na uwadze dokumenty to chodzi m.in. o protokół kanonicznego badania narzeczonych, metryki kościelne, świadectwa kwalifikacyjne i inne dokumenty. Od sposobu solidnego podejścia proboszczów i załatwienia tych spraw zależy w dużym stopniu decyzja dotycząca zaskarżonego małżeństwa.

Na mocy postanowień statutowych I Synodu diecezji elckiej trybunałem II instancji dla sądu diecezji elckiej jest Sąd Metropolitalny Archidiecezji Warmińskiej w Olsztynie⁶¹.

⁵⁸ I Synod Diecezji Elckiej (1997-1999), Sąd Biskupi Diecezji Elckiej, statut 170.

⁵⁹ Por. kan. 1453 – Sędziowie i trybunały winni się troszczyć, by jak najszybciej, z zachowaniem sprawiedliwości, zakończyć wszystkie sprawy tak, by w trybunale pierwszej instancji nie przeciągały się powyżej roku, zaś w trybunale drugiej instancji powyżej sześciu miesięcy.

⁶⁰ Por. I Synod Diecezji Elckiej, statut 173.

⁶¹ Por. statut 172.

6. Organizacja pracy Sądu Biskupiego

Zgodnie z myślą kan. 469 Kodeksu Prawa Kanonicznego biskup Kościoła partykularnego wymaga stałej pomocy ze strony instytucji i osób. Celem sprawiedliwego funkcjonowania tychże instytucji i wypełniania powierzonych obowiązków niezbędną rzeczą jest ustalenie odpowiednich zasad. Kuria Diecezji Elckiej, jej urzędy i wydziały kierują się przepisami ogólnymi i szczegółowymi zawartymi w regulaminie, który znajduje się w Aneksie I Synodu diecezji elckiej⁶². Przepisy statutowe I Synodu diecezji elckiej w sposób wyraźny nie określają sposobu i organizacji pracy sądu biskupiego. Jedynie w punkcie 5 Aneksu tegoż synodu znajdujemy zapis mówiący o tym iż: „Wikariusz sądowy kieruje się osobnymi przepisami, zgodnie z prawem”. Zapis ten jest zgodny z postanowieniem kan. 472 KPK gdy idzie o sprawy i osoby, związane w kurii z wykonywaniem władzy sądowniczej, należy zachować przepisy księgi VII, która nosi tytuł Procesy. A zatem, tych norm i tej grupy przepisów nie można znaleźć w statutach synodu diecezjalnego, które dotyczą funkcjonowania instytucji Sądu Biskupiego w Elku. Jeśli chodzi o procedurę sądową to tę określił prawodawca powszechny w kanonach księgi VII KPK, natomiast przepisy, dotyczące miejsca i czasu urzędowania sądu biskupiego to one są określone przez biskupa elckiego i znajdują się u oficjała w budynku sądu biskupiego.

7. Lokalizacja i czas pracy sądu

Od początku powołania do istnienia Sądu Biskupiego jego lokalizacja stanowiła bardzo poważny problem z racji braku pomieszczeń lokalowych. Pierwsza lokalizacja miała miejsce przy parafii pw. Chrystusa Sługi w Elku z racji braku lokalu w centrum Elku i też z powodu, iż pierwszy oficjał tegoż Sądu ks. M. Brzóška był tam właśnie proboszczem. Taka sytuacja nie trwała zbyt długo ponieważ to kolejny wikariusz sądowy ks. prałat prof. dr hab. Edmund Przekop, ówczesny oficjał sądu diecezji elckiej, dokonał przeniesienia sądu biskupiego z plebanii przy parafii pw. Chrystusa Sługi w Elku do nowego budynku w centrum miasta⁶³, gdzie znajduje się on do dnia dzisiejszego w Elku przy ulicy 3 Maja 10.

⁶² Por. I Synod Diecezji Elckiej, Aneks, Regulamin Kurii Diecezji Elckiej, s. 184-190.

⁶³ Schematyzm Diecezji Elckiej, Elk 1994, s. 69.

Jeśli chodzi o kwestię uregulowania czasu urzędowania Sądu Biskupiego diecezji ełckiej to na gruncie prawa diecezjalnego podjął tę decyzję biskup ełcki i podał jako ogólną zasadę, iż dni i godziny oraz czas pracy Sądu Biskupiego będzie określał wikariusz sądowy czyli oficjał i będą one umieszczone na drzwiach wejściowych do siedziby sądu. System pracy Sądu Biskupiego jest podobny do systemu pracy Kurii Diecezjalnej. W celu usprawnienia pracy Sądu Biskupiego słuszną rzeczą jest odbywanie raz w roku sesji sądowych pod przewodnictwem biskupa ełckiego albo jego delegata z udziałem oficjała, sędziów diecezjalnych, obrońców węzła małżeńskiego i notariusza. W praktyce sądowej rzeczywiście jest już tradycją, że na początku lutego każdego roku na zaproszenie na piśmie przez oficjała zbierają się wszyscy pracownicy Sądu Biskupiego w celu sprawozdawczym, informacyjnym i rozstrzygnięcia trudnych spraw oraz w celu opracowania kalendarium pracy na najbliższy okres czasu.

8. Sposób postępowania sądu w sprawach małżeńskich

Z racji praktycznych prawodawca synodalny w Księdze II noszącej tytuł Lud Boży, która zawiera statuty dotyczące Sądu Biskupiego diecezji ełckiej zamieścił także pewne przepisy proceduralne, które odnoszą się do spraw małżeńskich⁶⁴. Są one najczęściej charakteru przypomnienia o normach zawartych w prawie powszechnym oraz swoistym przełożeniem ich na język praktyki duszpasterskiej. W sprawach małżeńskich Sąd Biskupi diecezji ełckiej jest Trybunałem I Instancji. W imieniu biskupa ełckiego rozpatruje on sprawy stwierdzenia nieważności małżeństwa i niedopełnienia małżeństwa, sprawy separacji oraz sprawy sporne i karne zgodnie z przepisami Kodeksu Prawa Kanonicznego⁶⁵. Rozpatruje on również różne sprawy zlecone przez biskupa ełckiego.

8.1. Przygotowywanie i wydawanie wyroków

W Sądzie Biskupim dosyć dużo uwagi poświęca się redagowaniu wyroków w sprawach małżeńskich. W prawie jest generalna zasada, która mówi, iż wyrok definitywny czyli końcowy w sprawach małżeńskich ma być zawsze sporządzony w formie pełnej, według przepisów prawa podanych w kanonach od 1607 do 1618 KPK. W jaki

⁶⁴ Por. I Synod Diecezji Ełckiej, statut 170.

⁶⁵ Kodeks Prawa Kanonicznego z 1983 r., Księga VII – Procesy.

sposób winny być sporządzane prawidłowo wyroki całą procedurę zawiera kan. 1612 KPK⁶⁶.

9. Słowo podsumowania

Jak wielkie znaczenie w strukturach zarządu w diecezji ma organizacja i posiadanie własnego Sądu Biskupiego to widać zwłaszcza przez obfitość materii legislacyjnej, która jest poświęcona tej jakże ważnej instytucji diecezjalnej. Sama dziedzina prawa procesowego nie umożliwiała pierwszemu biskupowi ełckiemu za bardzo wielkiej aktywności, to jednak zajął się tymi sprawami związanymi ze strukturą organizacyjną Sądu Biskupiego, które z prawa powszechnego należały do jego zadań.

Całej omawianej tutaj organizacji sądu starał się nadać praktyczny charakter, uzupełniając ją w miarę możliwości i potrzeb różnymi cennymi wskazaniem i duszpasterskimi. Z tej racji proboszczowie w diecezji mieli obowiązek w ciągu dwóch tygodni od chwili nadejścia delegacji sądowej załatwić wszelkie przesłuchania, aby sprawa sądowa mogła być zakończona najpóźniej w ciągu roku. Ponadto pomoc duszpasterzy obejmuje udzielanie Sądowi niezbędnych informacji oraz odpowiednich dokumentów, dokumentów także przedstawiania świadectw kwalifikacyjnych o stronach oraz świadkach we wszystkich sprawach o stwierdzenie nieważności małżeństwa.

Biskup ełcki zwracał również uwagę na sposób wykorzystania źródeł prawa powszechnego, zarówno kodeksowego, jak też i post kodeksowego oraz praktyki sądowej z sądów diecezji graniczącej z diecezją ełcką (Łomża i Olsztyn) i zmierzał do tego, aby wydobyć z nich najistotniejsze zasady dotyczące struktury organizacyjnej Sądu Biskupiego diecezji ełckiej.

Przykład Sądu Biskupiego Diecezji Ełckiej ze swoją siedzibą w Ełku, który podjął posługę sądową pomimo, że posiadał na po-

⁶⁶ W myśl przepisu tego kan. prawidłowo sporządzony wyrok powinien zawierać: 1. napis inwokacji wyrażający wezwanie imienia Bożego (por. § 1); 2. jaki był sędzią lub trybunał oraz kto był powodem, stroną pozwaną, pełnomocnikiem ze wskazaniem nazwisk, stałego zamieszkania, kto był rzecznikiem sprawiedliwości i obrońcą wężła, jeśli występowali w sprawie (por. § 1); 3. krótkie przedstawienie opisu faktów z wnioskami stron i sformułowanymi wątpliwościami (por. § 2); 4. część rozstrzygająca wyroku poprzedzona motywami, na których się opiera (por. § 3); 5. kończy się wskazaniem dnia i miesiąca, w którym został wydany, z podpisem sędziego lub w trybunale kolegiąlnym wszystkich sędziów i notariusza (por. § 4).

czątku swego istnienia, dosyć poważne trudności personalne i organizacyjne, jest kolejnym argumentem, jak jest niezmiernie ważna w całości duszpasterskiej aktywności Kościoła płaszczyzna wymiaru sprawiedliwości, szczególnie kiedy na nią spojrzymy z perspektywy już minionego ponad dziesięciolecia ustanowienia diecezji elckiej.

L'organizzazione del Tribunale Vescovile della Diocesi di Elk negli anni 1992-2004

L'autore in questo lavoro presenta: 1. L'introduzione 2. La base storico-giuridica dell'organizzazione della nuova struttura organizzativa della diocesi di Elk come pure l'iniziativa di erezione Tribunale Vescovile del primo grado in diocesi 3. Tribunale Vescovile e Curia Diocesana in diocesi di Elk 4. L'organizzazione del Tribunale Vescovile in diocesi di Elk 4.1 Il compito del vescovo diocesano per quanto riguarda l'organizzazione del tribunale in diocesi 4.2. Il primo vescovo della diocesi di Elk Wojciech Ziemia 4.3. Il secondo vescovo della diocesi di Elk Edward Samsel 4.4. Il terzo vescovo della diocesi di Elk Jerzy Mazur SVD 4.5. Il bilancio cronologico per nome ed cognome di tutti che lavorano in tribunale vescovile della diocesi di Elk negli anni 1992-2004 4.5.1. L'ufficio del vicario giudiziale 4.5.2. L'ufficio del vicevicario giudiziale 4.5.3. L'ufficio del giudice diocesano 4.5.4. L'ufficio del difensore del vincolo matrimoniale 4.5.5. L'ufficio del notaio 5. Le competenze del tribunale vescovile della diocesi di Elk 6. L'organizzazione del lavoro del tribunale vescovile 7. Il posto ed il tempo del lavoro del tribunale vescovile 8. Il modo del lavoro del tribunale vescovile per quanto riguarda cause matrimoniali 8.1. La preparazione e dichiarazione delle sentenze in tribunale 9. Il sommario

L'esempio del tribunale vescovile della diocesi di Elk insieme con la sua sede a Elk è dall'inizio più forte e più bello perché nonostante di tutto accesso il servizio giudiziale. Dall'inizio della sua esistenza il tribunale aveva abbastanza grandi difficoltà delle persone che sono preparate per lavoro in questo tribunale come pure diversi problemi organizzativi. Questo tema è un seguente esempio come argomento che questa problematica è molto attuale ed importante in tutta attività pastorale della Chiesa. Questo livello dell'attività giudiziaria è molto importante quando lo guardiamo dalla prospettiva degli anni già passati (12 anni) dal momento della erezione della diocesi di Elk dalla volontà del Sommo Pontefice di Giovanni Paolo II nel giorno 25 marzo 1992.